

Priprava djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti

JOSIP ŠIMUNOVIĆ*

UDK: 27-567.8-75

Pregledni članak

Primljeno:

20. listopada 2016.

Prihvaćeno:

7. prosinca 2016.

Sažetak: Ispovijed i euharistija dva su sakramenta kojima treba biti ravnomjerno isprepletana cjelokupna priprava prvopričesničke katehetske skupine u župnim zajednicama. Slavlje prve pričesti radostan je, važan i velik događaj u životu prvopričesnika, ali i u životu župne zajednice. Da bi svečanost slavlja prve pričesti bila uistinu slavlje za prvopričesnike, njihove obitelji i cijelu župnu zajednicu, potrebno je osmisliti, planirati i programirati sustavnu, kvalitetnu, a nadasve životno i vjernički obogaćujuću pripravu za sakramente ispovijedi i pričesti, odnosno euharistije, koja će uključivati sve potrebne sudionike priprave.

Zato prvi dio članka govori o sudionicima priprave za sakramente ispovijedi i pričesti: prvopričesnicima, njihovim roditeljima, župniku, katehetama u župnoj zajednici i vjeroučiteljima u školi te cjelokupnoj župnoj zajednici.

Drugi dio članka progovara o pripravi djece za sakrament ispovijedi koja treba biti postupna, cjelovita, kristocentrična, crkvena, iskustvena i slavljenička.

Treći dio članka promišlja o pripravi za sakrament pričesti, odnosno euharistije.

U govoru o pripravi djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti trajno se ističe da se ne razmišlja samo o pripravi za prvo pristupanje sakramentu ispovijedi i prvo pristupanje sakramentu euharistije nego i o pripravi koja odgaja djecu za trajno pristupanje tim sakramentima.

Ključne riječi: prvopričesnici, priprava za sakrament prve ispovijedi, priprava za sakrament prve pričesti (euharistije), roditelji, župnik, župne katehete, vjeroučitelji u školi, župna zajednica.

Uvod

Slavlje prve pričesti radostan je, važan i velik događaj u životu prvopričesnika, ali i u životu župne zajednice. Na svečani način obilježava se poučenost djeteta i njegova svjesnost pristupanja blagovanju Tijela Gospodnjega zajedno

* Izv. prof. dr. sc. Josip Šimunović, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Vlaška 38, 10000 Zagreb, Hrvatska, josip.simunovic@zg.t-com.hr

s ostalim (odraslim) članovima župne zajednice. Veličina i važnost slavlja prve pričesti trebala bi biti nezaboravna uspomena koja prvopričesnike potiče na trajno vjerničko i životno pristupanje stolu Gospodnjemu.

Svu veličinu i važnost događaja slavlja prve pričesti trebali bi osjetiti prvopričesnici, ali i njihovi roditelji i obitelji. Kako bi se došlo do toga raspoloženja, nezamjenjivu ulogu ima priprava za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Tako možemo reći da sakramentalna kateheza i priprava djece za prvu ispovijed i pričest nije *samo vjerska usluga* koju roditelji očekuju od župne zajednice u jednom razdoblju života njihove djece nego i poticaj svjesnijega života prvopričesnika *sa* sakramentima i *po* sakramentima, i nakon svečanoga slavlja prve ispovijedi i pričesti.

Izrečene misli uvode nas u temu članka koja glasi: *Priprava djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti*. Tema članka nije nepoznata. No upravo to njezino poznavanje i ostvarivanje svake godine u životu župne zajednice te opasnost da joj se pristupi odviše površno potiče nas da temi pristupimo s teološkom i pastoralno-katehetskom ozbiljnošću jer otkriva svu dubinu, značenje i složenost zbiljnosti konkretnoga crkvenoga pastoralno-katehetskoga djelovanja kojemu bi se trebala posvetiti veća pozornost.¹ Vjerujemo da će se s time složiti svi oni koji, izravno ili neizravno, potpuno ili djelomično, sudjeluju u pripravi prvopričesnika za sakramente ispovijedi i prve pričesti.

Da bi svečanost slavlja prve pričesti bila uistinu slavlje za prvopričesnike, njihove obitelji i cijelu župnu zajednicu, potrebno je osmisliti, planirati i programirati sustavnu, kvalitetnu, a nadasve životno i vjernički obogaćujuću pripravu za sve sudionike. Tema članka odlično postavlja i naglašava ono što se događa u većini slučajeva u župnim zajednicama tijekom pripreme za sakramente ispovijedi i pričesti, a to je da se, namjerno ili nenamjerno, veći naglasak stavlja na pripravu za sakrament pričesti – euharistije, a manji na pripravu za sakrament ispovijedi. To bi trebalo ispravljati. Ispovijed i euharistija dva su sakramenta kojima treba biti ravnomjerno isprepletana cjelokupna priprava prvopričesničke katehetske skupine u župnim zajednicama. Zato će u članku biti govora o sudionicima pripreme za sakramente ispovijedi i pričesti, o samoj pripravi za sakrament ispovijedi, kao i pripravi za sakrament pričesti, odnosno euharistije.

U govoru o pripravi djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti trajno će se isticati da se ne razmišlja o pripravi samo za prvo pristupanje sakramentu ispovijedi i

¹ Spominjemo Katehetsku ljetnu školu u Subotici 1979. godine koja je cijelu Školu posvetila pripremi djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Tema je Katehetske ljetne škole bila: Prva ispovijed i pričest u procesu kršćanske inicijacije. Više o tome u: *Rast vjere i obitelji. Zbornik radova VIII. i IX. Katehetske ljetne škole, Subotica 1979.-Đakovo 1980., Hajdukovo, 1981.*

prvo pristupanje sakramentu euharistije, nego o pripravi koja odgaja za trajno pristupanje tim sakramentima. Zato želimo da i naslov ovoga rada bude shvaćen u tom kontekstu. Istina, važni su ti prvi trenutci pristupa slavljinama spomenutih sakramenata, no cjelokupna priprava ne zaustavlja se samo na njima.

1. Koga sve treba uključiti u pripravu djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti?

Svjesni smo da je danas nemoguće ostvarivati djelatan život i rad bez odgovarajućega planiranja i programiranja, bez postavljanja određenih ciljeva i načina kako ih ostvariti. Planove i programe imaju pojedinci, razne organizacije, tvrtke i institucije. Svoj plan i program treba imati svaka župna zajednica. Upravo se životnost i pastoralna mobilnost župne zajednice očituje u pastoralnom planiranju i programiranju. »Pastoralni plan i program donosi strukturiranost samog pastoralnog života i djelovanja župne zajednice. Strukturiranost podrazumijeva točno određene korake i aktivnosti pastoralnoga djelovanja, bez većih improvizacija ili nedorečenosti, što doprinosi strategiji razvoja župne zajednice i konstruktivnosti samoga djelovanja. Takav plan i program su plod vjerskog promišljanja i vjerske zrelosti voditelja župne zajednice, njegovih suradnika i same župne zajednice.«² Važan je pastoralni plan i program župne zajednice³ jer on sadrži i sve korake dobro osmišljene pripreme za djecu za sakramente prve ispovijedi i pričesti. »Trebalo istaknuti da će u crkvenom poslanju jako teško napredovati župna zajednica koja nema jasno postavljenih programa i koja je zatvorena za način djelovanja koji joj to omogućuje. (...) Uviđa se važnost razrade i ostvarivanja župnoga pastoralnog plana i programa.«⁴

Iznesene misli o pastoralnom planu i programu na početku našega razmišljanja o pripravi djece za sakramente ispovijedi i pričesti, potiču nas da jasno istaknemo koga sve uključuje spomenuta priprema da bi ona bila što kvalitetnija i svrhovitija. Bez kvalitetno osmišljene pripreme mnogo se toga može previdjeti, pretpostaviti, propustiti ili ne učiniti, a što je nužno za postavljanje dobrih temelja za daljnji rast u vjeri i ljudskosti prvopričesnika.

² J. ŠIMUNOVIĆ, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća. Pastoralno-teološka razmišljanja o mogućnostima ostvarivanja župnoga pastorala u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 2009., str. 267.-268.

³ Više o pastoralnom planu i programu u: P. ARAČIĆ, Prema 'planu i programu' u pastoralnom djelovanju. Načela, mogućnosti i teškoće, u: *Diacovensia* 12(2004.) 1, str. 55.-72.; A. ČONDIĆ, *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*, Split, 2013., str. 102.-148.; N. VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Zagreb, 2013., str. 92.-123.; J. ŠIMUNOVIĆ, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća*, Zagreb, 2009., str. 259.-271.

⁴ N. VRANJEŠ, *Pastoral danas*, str. 120.

Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici za pripremu na sakrament potvrde potiče da se »na početku katehetske godine sastanu katehista, roditelji, svećenici koji u pripremi na potvrdu prate dječake i djevojčice, odnosno mladiće i djevojke, zatim animatori skupina mladih te vjeroučitelji da bi zajednički programirali pripremu tog sakramenta«⁵. Ne vidimo opravdani razlog da se taj poticaj ne primijeni i za pripremu djece za sakramente ispovijedi i pričesti, odnosno euharistije. Zato je od pastoralno-katehetske važnosti da se prije početka nove katehetske godine susretnu svi oni koji prate djecu da bi zajednički planirali i programirali pripremu djece za sakramente ispovijedi i pričesti. Kvalitetno i svrhovito osmišljena priprema uključit će prvopričesnike, njihove roditelje, svećenika (župnika i župnoga vikara), župne katehete, vjeroučitelje u školi te cijelu zajednicu. Svi su oni nužni za što bolje planiranje, programiranje i ostvarenje važne pripreme za sakramente u životu djece jer »ne može se plodno raditi bez odgovorno postavljenih ciljeva i evanđeoski odgojenih osoba«⁶.

1.1. DJECA – PRVOPRIČESNICE I PRVOPRIČESNICI

Djeca su ona za koje se u župnoj zajednici organizira priprema za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Posebnu »pozornost valja posvetiti pripremi i slavlju prve pričesti (i ispovijedi). Djeca koja pristupaju prvoj pričesti moraju imati dovoljno znanje i proći kroz brižljivu pripremu tako da prema svojim mogućnostima shvate otajstvo Krista i da mogu vjerom i pobožnošću primiti Gospodinovo Tijelo i Krv«⁷.

Vrlo je važna dob kada se prvi put pristupa sakramentima ispovijedi i euharistije jer ona određuje smjernice u cjelokupnoj pripremi. »Prema crkvenim dokumentima prikladna dob za primanje sakramenta pokore i euharistije smatra se ono životno razdoblje kada dijete postaje sposobno za rasuđivanje, a to je oko sedme godine života, odnosno, nešto prije ili kasnije.«⁸ Još su 1978. godine biskupi ondašnje Biskupske konferencije Jugoslavije donijeli odluku da je dob za primanje prve pričesti dob početnih razreda osnovne škole.⁹ I danas vrijedi ta odluka biskupa tako da vjeroučenici idu na prvu ispovijed i pričest u trećem razredu osnovne škole.

⁵ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Zagreb, 2008., br. 66.

⁶ A. ČONDIĆ, *Ustani, zove te*, str. 103.

⁷ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 112.

⁸ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Zagreb, 2002., br. 43.

⁹ Usp. isto.

Svjesni smo činjenice brzoga odvijanja čovjekova života u današnjem vremenu, ali i promjena u njegovoj cjelokupnoj obilježnosti. Zato se u pripravi za sakramente ispovijedi i euharistije treba uzeti u obzir antropološko-egzistencijalne, razvojno-psihološke, pedagoške, kulturne, socijalne i vjerske datosti i uvjetovanosti prvopričesnika.¹⁰ »Sve navedeno snažno utječe na odnos samih prvopričesnika, njihovih obitelji, pa i same šire crkvene zajednice na poimanje slavlja prve pričesti i posljedično na odnos prema euharistiji kao sakramentu.«¹¹ Stoga se ne bi smio prečuti poticaj hrvatskih biskupa u pastoralnim smjernicama *Na svetost pozvani*: »Hvalevrijedno je tu dob, koja se postupno razvija pod utjecajem različitih čimbenika i koja kod pojedine djece pokazuje vlastito obilježje, ispitivati i opisivati psihološkim istraživanjima.«¹² Taj bi poticaj trebalo ozbiljno uzeti u razmišljanje i provedbu jer mnoge okolnosti suvremene obilježnosti i uvjetovanosti djece prate pripravu za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Dobro ih je otkriti, upoznati i što plodonosnije unijeti u samu pripravu. Sve to može omogućiti da se ona planira, programira i provede u najboljim mogućim odrednicama i okolnostima kako bi svi dionici priprave bili radosni i obogaćeni.

1.2. RODITELJI PRVOPRIČESNIKA

»Odgovorna je zadaća čitave župne zajednice, ali na poseban način roditelja, da budu 'prvi' vjeroučitelji prvopričesnika.«¹³ Kršćanski su roditelji dužni aktivno sudjelovati u odgojno-obrazovnom procesu svoga djeteta u školi i u vjerskoj pouci u župnoj zajednici. Na krštenju svoje djece obećavaju da će se brinuti za rast djece u vjeri.¹⁴ Aktualizacija toga roditeljskoga obećanja podrazumijeva i odgovornost roditelja koja se odražava u osiguranju odgovarajuće kateheze o sakramentima is-

¹⁰ O situaciji učenica i učenika trećega razreda osnovne škole vidi i u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 2003., str. 111.-112. Usp. također: BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*, Zagreb, 1983., br. 11.

¹¹ *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008., br. 387.

¹² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani*, br. 43.

¹³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA-NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb-Zadar, 2000., str. 67.

¹⁴ Na početku obreda krštenja krstitelj se obraća roditeljima sljedećim riječima: »Vi tražite krštenje za svoje dijete. Time se obvezujete da ga odgajate u vjeri kako bi živjelo prema Božjim zapovijedima, ljubilo Gospodina i svoga bližnjega, kao što nas je Krist učio. Jeste li toga svjesni?« *Red krštenja. Rimski obrednik*, Zagreb, 1993., str. 40. Isto tako pri pružanju zapaljene svijeće krstitelj kaže: »Primate svjetlo Kristovo. Vašoj se brizi, roditelji i kumovi, povjerava da podržavate ovo svjetlo...« *Isto*, str. 48.

povijedi i euharistije.¹⁵ To osiguranje odgovarajuće kateheze o sakramentima ispovijedi i euharistije uključuje trajno roditeljsko praćenje djece na pripremnom putu pristupa u kršćanstvo.¹⁶

Kada se razmišlja i govori o roditeljima u itinerariju pripreme djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti, ne može se ne istaknuti veliku poteškoću koja se javlja u različitim oblicima i intenzitetima, a očituje se u nedostatku kršćanskoga iskustva u njihovim obiteljima.¹⁷ Nije nezanemariv broj djece koja polaze nastavu katoličkoga vjeronauka u osnovnim školama i pripravu za sakramente prve ispovijedi i pričesti u župnim zajednicama, a izolirana su »od životnoga kontakta s iskustvom življenoga kršćanstva«¹⁸. Istaknuti razlog traži da se u župnim zajednicama osigura »stvarno iskustvo življenoga kršćanstva, što uključuje stvaranje organizacijskih i životnih prostora u kojima je moguće doživjeti globalno kršćansko iskustvo«¹⁹. Istaknuti razlog alarmira odgovorne u župnoj zajednici da trebaju posvetiti veću pozornost odraslima, roditeljima, u tijeku pripreme njihove djece za sakramente »jer je i kateheza djece ovisna o vjeri odraslih više nego ikada prije«²⁰. Različite su mogućnosti aktivnijega uključivanja roditelja u pripravu djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Nabrojimo samo neke: dobro pripremljeni i osmišljeni roditeljski sastanci, u određenim razdobljima liturgijske godine katehetski susreti za roditelje te roditelje i djecu zajedno, sudjelovanja u pobožnostima, događanjima u župnoj zajednici, hodočašća prvopričesnika i njihovih roditelja, zadatci i vježbe koje djeca zajedno s roditeljima rješavaju ili trebaju obaviti...

Razvijanje zadane teme članka potvrdit će važno mjesto roditelja i obitelji prvopričesnika u pripravi. »Roditelji se trebaju uključiti u ono što žive njihova djeca i potruditi se da i oni postanu dio onog procesa vjere koji se događa njihovom sinu ili kćerki; biti zainteresirani za ono što se u njima događa, prvi je znak njihove međusobne ljubavi.«²¹

¹⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 115.

¹⁶ Usp. *isto*.

¹⁷ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani*, br. 44.; G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra* 68(1998.)4, str. 513.-563.; J. BALOBAN, A. HOBLAJ, D. CRNIĆ, Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj – rezultati i prosudbe istraživanja, u: *Bogoslovska smotra* 80(2010.)2, str. 527.-561.

¹⁸ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA-NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, str. 66.

¹⁹ *Isto*.

²⁰ S. NIMAC, *Zahtjevi praktične teologije u Hrvatskoj crkvi*, Lepuri, 2001., str. 93.

²¹ F. FLORES, *Prvopričesnička slavlja*, Zagreb, 2001., str. 6.

1.3. ŽUPNIK

Župnik kao voditelj župne zajednice i onaj kojemu je povjerena briga za cjelokupnu pastoralno-katehetsku djelatnost u njoj²² priprema zajedno s roditeljima i svojim suradnicima, katehetama u župnoj zajednici i vjeroučiteljima u školi, prvopričesnike za važne događaje u njihovu život, ali i u životu župne zajednice.²³ Katehetska služba integralni je i neizostavni dio župničke svećeničke službe.²⁴ On ju treba obavljati te se za nju čitavim svojim srcem trajno pripremati i usavršavati.²⁵

»Župnik je obvezan osigurati da se Božja riječ cjelovito naviješta onima koji se nalaze u župi; zato neka se pobrine da se vjernici poučavaju u vjerskim istinama, osobito homilijom u nedjelje i zapovijedane blagdane i katehetskom poukom; (...) neka se osobito brine za katolički odgoj djece i mladeži (...).«²⁶ Jedna od prioriteta i nezamjenjivih zadaća svećenika župnika jest biti odgojitelj u vjeri zajednice koja mu je povjerena.²⁷

Župnik je pozvan sâm voditi prvopričesničku katehetsku skupinu. No župnik kao graditelj i odgojitelj zajedništva²⁸ može ju voditi i sa svojim suradnicima (župnim vikarom, trajnim đakonom, katehetama u župnoj zajednici i vjeroučiteljima u školi). Tada postoje dvije mogućnosti: glavninu pripreme preuzima župnik ili glavninu pripreme preuzimaju imenovani suradnici. U obama mogućnostima župnik je uključen u pripravu djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Ne bi se smjelo dogoditi da se župnik kao voditelj župne zajednice i kao prvi kateheta u župnoj zajednici posve isključi iz pripreme. On mora biti u nju uključen kao odgovorna osoba za katehetski proces u župnoj zajednici, ponajprije radi planiranja i programiranja kvalitetne i sveobuhvatne pripreme, ali i zbog prirode same pripreme. Prvopričesnici se pripremaju za dva sakramenta koja svakodnevno čine prepoznatljivom župnikovu posvetiteljsku službu. »Slaba 'stvarna' nazočnost svećenika među vjerouče-

²² Usp. *Zakonik kanonskog prava. S izvorima*, Zagreb, 1996., kan. 519.

²³ Usp. *isto*, kan. 776-777.

²⁴ Za produbljenje teme preporučujemo: I. PAŽIN, Svećenik kao pastir i kateheta, u: *Katehetski glasnik* 7(2009.)3, str. 11.-20.

²⁵ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, Zagreb, 2013., br. 96-98; D. BARIĆ, Uloga svećenika u katehetskom poslanju Crkve, u: Ž. MAJIĆ, B. GOLUŽA (ur.), *Iz naroda za narod. Zbornik radova svećenika studenata Papinskog hrvatskog zavoda svetoga Jeronima u Rimu u Svećeničkoj godini*, Rim, 2010., str. 216.-218.

²⁶ *Zakonik kanonskog prava*, kan. 528 § 1.

²⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 6, u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008.; *Zakonik kanonskog prava*, kan. 773-780.

²⁸ O župniku kao graditelju i odgojitelju zajedništva vidi u: M. ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, Zagreb, 2006., str. 373.-374.

nicima može samo povećati njihove poteškoće u uključivanju u Crkvu, osobito u sudjelovanju u nedjeljnoj liturgiji.«²⁹

1.4. KATEHETE U ŽUPI I VJEROUČITELJI U ŠKOLI

Dolaskom demokracije u Republiku Hrvatsku ponovno je uveden vjeronauk u osnovne i srednje škole i to kao izborni predmet s time da onima koji ga izaberu postaje obvezatan školski predmet.³⁰ Tako opet škola i župna zajednica postaju mjesta vjerskoga odgoja i obrazovanja koja se međusobno ne isključuju, nego nadopunjuju.³¹

Za pristupanje sakramentima ispovijedi, euharistije i potvrde hrvatski su biskupi jasno odredili aktivno sudjelovanje djece i mladih na nastavi katoličkoga vjeronauka u školi i na katehetskim susretima u župnoj zajednici. Da priprava djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti bude na tragu spomenute preporuke hrvatskih biskupa,³² da bude kvalitetna i cjelovita, nužno je u njezino ostvarivanje uz katehete u župnoj zajednici uključiti i vjeroučitelje u školi.

Ne treba posebno trošiti riječi na katehete u župnoj zajednici kojima je na bilo koji način povjereno odvijanje planirane i programirane priprave djece za sakramente ispovijedi i euharistije. Njima treba biti jasan cilj priprave, cijeli itinerarij priprave, kao i njihovo mjesto u njoj. To zajednički dogovaraju, kao što je već prije bilo spomenuto, sa župnikom, voditeljem župne zajednice, prvim katehetom u župnoj zajednici i odgovornim za župnu katehezu, s roditeljima prvopričesnika te s vjeroučiteljima u školi.

Vjeroučitelji koji poučavaju učenike trećega razreda osnovne škole redovito se cijelu nastavnu godinu susreću sa svojim adresatima koji su ujedno i prvopričesnici.³³ U toj iznimno važnoj činjenici vjeroučitelji su nužno pozvani biti senzibilizirani u ispunjenju vlastitoga mjesta u pripravi za sakramente ispovijedi i euharistije svojih učenika ostvarivanjem nastavnoga plana i programa katoličkoga vjeronauka tre-

²⁹ M. DUBOST, Svećenici i kateheza u Europi, u: *Katehetski glasnik* 7(2009.)3, str. 33.

³⁰ Usp. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, u: *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Zagreb, 2001., čl. 1.

³¹ Usp. Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici (lipanj 1991.), u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA-NACIONALNI KATEHETSKE URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, str. 152.-153.

³² Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi. Poruka hrvatskih biskupa, u: *Isto*, str. 159.

³³ Kada bi se poštivala odluka hrvatskih biskupa da priprava za sakramente ispovijedi i euharistije traje barem dvije godine, onda bi se rečeno odnosilo i na vjeroučitelje koji predaju vjeronauk u drugom razredu osnovne škole.

ćega godišta osnovne škole.³⁴ Nastavne teme cijeloga godišta usmjerene su prema sakramentima ispovijedi i euharistije te svečanom slavlju što će ga učenici trećega razreda, odnosno prvopričesnici, slaviti pri kraju nastavne i katehetske godine.³⁵ U obradama nastavnih tema tako ne će biti izostavljena potrebna znanja koja pridonose boljem razumijevanju sakramenata ni aktualizacijski elementi za radosniju i obogaćujuću pripravu u župnoj zajednici. Pri tome trebamo posebno naglasiti, a onda i paziti, da vjeronauk u školi nije župna kateheza, da se sadržaj i sama priprava djece za sakramente ispovijedi i pričesti ne prebacuju u odvijanje nastave katoličkoga vjeronauka, kao i da polaznje vjeronauka u školi nije zamjena za pripravu koja se mora događati u župnoj zajednici.

Osim u obradi nastavnih tema katoličkoga vjeronauka trećega godišta u osnovnoj školi, vjeroučitelji se mogu na određene načine uključiti u pripravu djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti i u župnoj zajednici. Tako kvalitetno i cjelovito planirana i programirana priprava jasno donosi mjesto vjeroučitelja u odvijanju priprave i njihov angažman.

Uključenje u pripravu djece za sakramente očituje se i u svjedočanstvu njihova re-dovitoga dolaska na svete mise na kojima su posebno nazočni prvopričesnici sa svojim roditeljima.

1.5. ŽUPNA ZAJEDNICA

Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici potiče da priprava za sakramente prve ispovijedi i pričesti »bude u župi stanovanja i neka traje barem dvije godine«³⁶. Tako se i župna zajednica kao zajednica vjernika na jednom određenom teritoriju³⁷ uključuje kao nezaobilazan čimbenik u ostvarivanju kvalitetne i cjelovite priprave djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti.

Župna zajednica, čiji su članovi i prvopričesnici, bitno je euharistijska zajednica. Euharistija joj je istinsko središte i uporište,³⁸ »vrhunac kojemu teži djelovanje Cr-

³⁴ Usp. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA REPUBLIKE HRVATSKE, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006., str. 343.-346.

³⁵ Izrečeno vidljivo potvrđuje i naslov udžbenika i radne bilježnice za katolički vjeronauk trećega razreda osnovne škole: *Za stolom ljubavi i pomirenja*. Usp. I. PAŽIN, A. PAVLOVIĆ, *Za stolom ljubavi i pomirenja. Udžbenik za katolički vjeronauk trećega razreda osnovne škole*, Zagreb, 2015.; ISTI, *Za stolom ljubavi i pomirenja. Radna bilježnica za katolički vjeronauk trećega razreda osnovne škole*, Zagreb, 2007.

³⁶ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 116.

³⁷ Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 515 § 1.

³⁸ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA-NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, str. 66.

kve i ujedno je vrelo iz kojeg struji sva njezina snaga«³⁹. U središtu života i djelovanja Isusovih učenika jest euharistija. Župna je zajednica »prvo mjesto za upoznavanje i življenje s Euharistijom«⁴⁰. Sakrament ispovijedi slavi se u zajedništvu župne zajednice. Iz tih razloga župna kateheza za prvopričesnike predstavlja jedan od najodgovornijih zadataka župne zajednice.⁴¹

Župna zajednica kao zajednica vjernika prati tijek pripreme djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti svojim potrebnim angažmanom te istinskim svjedočenjem vjere i zajedništva u određenim razdobljima pripreme. Tako se župna zajednica aktivno uključuje u pripravu,⁴² prateći prvopričesnike svojom molitvom, svjedočanstvom kršćanskoga života⁴³ te sudjelovanjem u pojedinim slavljinama tijekom pripreme, kao i u samom prvopričesničkom slavlju.⁴⁴

Sukladno svemu izrečenome priprema djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti uključuje i teme koje progovaraju te djeci približavaju značenje župne zajednice u njihovoj pripravi za sakramente, kao i mjesto župne zajednice u njihovu životu, za njihov rast u vjeri i nakon slavlja svečanosti prve pričesti. »Euharistija stvara zajedništvo i odgaja za zajedništvo«⁴⁵ koje je življeno u određenoj župnoj zajednici, a njegovi bi dionici trebali svjesnije i djelatnije postati i sami prvopričesnici.

Možemo ukratko zaključiti: župna je zajednica u pripravu djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti uključena teorijski i praktično. *Teorijski* – temama u kojima se prvopričesnicima približava značenje njihove župne zajednice, a *praktično* – praćenjem tijeka ostvarivanja pripreme svojim određenim angažmanom.

2. Priprema djece za sakrament prve ispovijedi

Priprema djece za sakrament prve ispovijedi ne počinje samo u godini kada prvopričesnici pristupaju euharistiji prve pričesti. Ona se ne ograničava samo na treći

³⁹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (4. XII. 1963.), br. 10, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008.

⁴⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA-NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, str. 66.

⁴¹ Usp. isto.

⁴² Usp. M. ROOS, *Prva pričest. Ideje za praktični rad, propovijedi i priče*, Zagreb, 2008., str. 6.

⁴³ Usp. F. FLORES, *Prvopričesnička slavlja*, str. 6.

⁴⁴ Usp. F. FLORES, *Prvopričesnička slavlja*; M. ROOS, *Prva pričest*; M. HUBER, *Erstkommunion vorbereiten. Elternseminar*, Freiburg-Basel-Wien, 1992.; W. HOFFSÜMMER, *12 Erstkommunionfeiern mit Symbolen. Festgottesdienst, Andacht und Dankmesse*, Mainz, 32004.; M. MASSMANN (ur.), *Bußgottesdienste. Versöhnung feiern im Kirchenjahr*, Regensburg, 2006., str. 91.-97.

⁴⁵ IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika o Euharistiji i njenu odnosu prema Crkvi*, Split, 2003., br. 40.

razred osnovne škole. Priprava za taj sakrament počinje već u obitelji odgojem savjesti i to od najranije dobi.⁴⁶ »Psihologija i pedagogija potvrđuju da se upravo u prvoj djetinjoj dobi postavljaju bitni temelji ljudskog i kršćanskog života, dio kojih je i iskustvo dobra i zla.«⁴⁷ Slijedeći izrečeno, možemo govoriti o daljoj, bližoj i neposrednoj pripravi djece za prvo pristupanje sakramentu ispovijedi.

Dalja bi priprava za sakrament prve ispovijedi započela u obitelji, a nastavljala bi se u poznatim mjestima djetetove socijalizacije: dječjem vrtiću, školi i župnoj zajednici. »Obitelj pruža prvo iskustvo ljubavi, prihvaćanja i praštanja koje djetetu daje temelj za daljnju nadogradnju u pogledu cjelokupnog odgoja pa tako i odgoja savjesti, a s njim i odgoja za sakrament ispovijedi.«⁴⁸

Sve smo svjesniji da »na pripravu za sakrament ispovijedi utječu i sredstva društvene komunikacije, kulturne institucije, društvo te vrijeme i mjesto gdje dijete provodi slobodno vrijeme. Sve ono što dijete okružuje utječe na njega i njegov odgoj u cjelini pa tako i na moralni, religiozni, odnosno vjerski odgoj«⁴⁹. Istaknuta mjesta djetetove socijalizacije opominju da njihov utjecaj nije zanemariv te da se treba nužno posvetiti dovoljno pozornosti i tim životnim čimbenicima tijekom priprave djece za sakrament prve ispovijedi.

Priprava za sakrament ispovijedi na određen način prepoznaje djelovanje raznih institucija koje sudjeluju u djetetovu tjelesnom i intelektualnom razvoju te koje ispravnim odgojem savjesti mogu doprinijeti kvalitetnijoj i uspješnijoj bližoj i neposrednoj pripravi prvopričesnika za sakrament ispovijedi.⁵⁰

Bliža i neposredna priprava prvopričesnika za sakrament ispovijedi odvija se u župnoj zajednici i to u godini prve pričesti. Obogaćujuće je da se i vjeronauk obradama svojih nastavnih tema uključi u sustavnu i primjerenu pripravu za spomenuti sakrament.

⁴⁶ Usp. Ž. PULJIĆ, Odgoj savjesti i prva ispovijed u religiozno moralnom sazrijevanju ličnosti (Psihološko pedagoški pristup), u: *Rast vjere i obitelji. Zbornik radova VIII. i IX. Katehetske ljetne škole, Subotica 1979.-Đakovo 1980., 1981., Hajdukovo*, str. 21.-30; I. FUČEK, Odgoj savjesti i prva ispovijed u sazrijevanju ličnosti (Moralno-teološko-pastoralni vid), u: *Isto*, str. 31.-56.; L. GJERGJI, Psihološki profil razvoja vjere kod djece, u: *Isto*, str. 128.-137.

⁴⁷ L. GUGLIEMONI, Prva ispovijed, u: M. PRANJIC (prir.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Zagreb, 1991., str. 606.

⁴⁸ J. ŠIMUNOVIĆ, *Božja remek djela u školi. Pastoral sakramenata i govor o sakramentima u nastavi katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama*, Zagreb, 2014., str. 139.-140.

⁴⁹ *Isto*, str. 140.

⁵⁰ Više o tome u: J. ŠIMUNOVIĆ, M. MEDVED, Prvopričesnici i priprava za sakrament ispovijedi, u: *Kateheza* 32(2010.)4, str. 302.-318.

Sâm naslov udžbenika i radne bilježnice za katolički vjeronauk trećega razreda osnovne škole *Za stolom ljubavi i pomirenja* upućuje na središte nastavnoga sadržaja godišta. Središte su dva sakramenta o kojima učenici uče na satima vjerske pouke u školi, a koje će slaviti pri kraju nastavne i katehetske godine u župnoj zajednici. Treba istaknuti da katolički vjeronauk nastavlja svoj mistagoški govor o sakramentu ispovijedi i nakon slavlja prve ispovijedi i pričesti i to obradama sadržaja vjeronaučne nastave po godištima.⁵¹

Hrvatski biskupi u pastoralnim smjernicama na početku trećega tisućljeća *Na svetost pozvani* ustraju na tome da se »djeca ne pripuštaju prvoj pričesti bez prethodnoga primanja sakramenta pokore, ni pod izlikom da bi se tobože 'izbjegle psihološke tjeskobe koje mogu nastati zbog preuranjene upotrebe ispovijedi'«⁵². Rješenje za tu opasnost vide u primjerenoj i razboritoj katehetskoj pouci i pripravi. Napominju »da se radi o dobi kada dijete počinje shvaćati što je grijeh i kada 'počinje ujedno osjećati želju da mu oprostite ne samo roditelji ili ukućani nego i sam Bog'«⁵³. Vrlo je važna dobra pouka i priprava djece za sakrament prve ispovijedi. »Rizik kompleksa krivnje, duševnih potresa, tjeskobe ili kasnijeg odbacivanja sakramenta pomirenja ne ovisi o samom sakramentu, nego o neprikladnoj katehezi i o pogrešnom uvođenju djece u pokoru.«⁵⁴

Priprava djece za sakrament prve ispovijedi treba djetetu predstaviti sakrament »ne kao obvezu, nego kao dar, kao povlašteni način kojim Isus pomaže pojedincu i zajednici da se obrate i da sami sebe izgrade na autentičan način, time što od egoizma i od robovanja idolima idu k ljubavi i istinskom oslobođenju«⁵⁵.

2.1. OBILJEŽJA PRIPRAVE DJECE ZA SAKRAMENT PRVE ISPOVIJEDI

Kvalitetna i cjelovito planirana i programirana priprava djece za sakrament prve ispovijedi nosi obilježja koja su vidljiva u odvijanju priprave. Ta su obilježja: postupnost, cjelovitost, kristocentrizam, crkvenost, iskustvo i slavlje.⁵⁶

⁵¹ Usp. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA REPUBLIKE HRVATSKE, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA: *Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, Zagreb, 2009., u: <http://www.nku.hbk.hr> (4. X. 2016.).

⁵² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani*, br. 43.

⁵³ *Isto*.

⁵⁴ L. GUGLIEMONI, *Prva ispovijed*, str. 606.

⁵⁵ *Isto*, str. 606.-607.

⁵⁶ U iznošenju obilježja priprave djece za sakrament ispovijedi poslužili smo se razmišljanjem Luigia Gugliemonia koje je nadopunjujemo i drugim izvorima. Usp. L. GUGLIEMONI, *Prva ispovijed*, str. 606.-607.

Kateheza za prvopričesničku katehetsku skupinu, a s njom i priprava za sakrament ispovijedi, mora se voditi obilježjem postupnosti. Postupno se prvopričesnike uvodi u bit i sadržaj sakramenta ispovijedi.⁵⁷ Dvije godine pripreme za sakramente ispovijedi i euharistije pružaju dovoljno vremena da kateheze i pripreme postupno uključe predstavljanje zahtjeva za nasljedovanje Isusa Krista koji prati djetetovu osobnost oblikovanu antropološko-egzistencijalnim, razvojno-psihološkim, pedagoškim, kulturnim, socijalnim i vjerskim datostima. U sakramentu ispovijedi »djeca moraju osjetiti susret s Dobrim Kristom koji razumije, ljubi, velikodušno prašta, ali i očekuje popravak i pomaže im da ga usvoje«⁵⁸.

Kateheza i priprava za sakrament ispovijedi teže cjelovitosti u kojoj se obrađuju teme o Božjoj ljubavi, čovjekovu grijehu, opraštanju i obraćenju.⁵⁹

Kateheza i priprava za sakrament ispovijedi odišu kristocentrizmom. Aktualizacija toga obilježja posebno se doživljava ove godine u proslavi Izvanrednoga jubileja milosrđa. »Lice milosrđa nebeskog Oca je Isus Krist. (...) Milosrđe je postalo živo, vidljivo i dosegnulo je svoj vrhunac u Isusu iz Nazareta. (...) Isus iz Nazareta, svojom riječju, svojim djelima i cijelom svojom osobom, objavljuje Božje milosrđe.«⁶⁰ Pomirenje je važna tema Isusova navješćaja. Propovijedao ga je riječima i ostvarivao djelima, praštajući grijeha i pozivajući ljude na zajednički život s Bogom.⁶¹ U susretu s Isusom Kristom, njegovim riječima i djelima, prvopričesnici osobnije sagledavaju vlastiti život, vrjednuju ga, mole i dobivaju oprost svojih grijeha. »Možemo reći da je Isus utjelovljeno Očevo milosrđe jer se kroz Isusovu osobu objavila milosrdna ljubav Očeva kako bi došla do svakoga čovjeka – u njegovim grijesima, njegovim ranama, njegovim slabostima.«⁶² Ivan Dugandžić naglašava da se priprava za slavlje prve ispovijedi ne smije ograničiti »na negativne strane i pojave ljudskoga života, nego isticati ljepotu Božjeg djelovanja i veličinu njegova dara, koji nismo zaslužili,

⁵⁷ Usp. F. M. O'CONNOR, *First Penance. Preparing children for the rite of reconciliation*, St. Louis, 1998.

⁵⁸ L. GJERGJI, Psihološki profil razvoja vjere kod djece, u: *Rast vjere i obitelji. Zbornik radova VIII. i IX. Katehetske ljetne škole, Subotica 1979.-Đakovo 1980.*, Hajdukovo, 1981. str. 136.

⁵⁹ I. DUGANDŽIĆ, Glavni ciljevi i sadržaji u katehizaciji prije prve ispovijedi i pričesti, u: *Isto*, str. 74.-78.

⁶⁰ FRANJO, *Misericordiae vultus. Bula najave Izvanrednoga jubileja milosrđa*, Zagreb, 2015., br. 1.

⁶¹ Usp. G. FUCHS, So ist Versöhnung?! Zur Gestaltung und Erfahrung eines »Lebensvollzugs der Kirche«, u: M. MASSMANN (ur.), *Bußgottesdienste. Versöhnung feiern im Kirchenjahr*, Regensburg, 2006., str. 9.

⁶² J. PHILIPPE, *Istinsko milosrđe. Marija, oproštenje i pouzdanje*, Split, 2016., str. 8.

a koji nam je Bog u Kristu ponudio. Kateheza mora, kao i metanoja, više biti okrenuta naprijed nego natrag«⁶³.

Crkvenost je sljedeće važno obilježje kojim mora biti ispunjena kateheza i priprava djece za sakrament ispovijedi. Isus Krist predao je Crkvi, svojoj zajednici koju je htio i osnovao, vlast opraštanja grijeha. Oproštenje grijeha dobiva se u Crkvi po služitelju sakramenta, svećeniku.⁶⁴ U tom kontekstu želimo još jednom istaknuti važnost župnika, kao katehete i služitelja sakramenta ispovijedi, u pripravi djece za sakrament ispovijedi. Župnik, kompetentnošću katehete i ispovjednika, približava Božje milosrđe djeci, polaznicima priprave za sakrament ispovijedi.

Neizostavna metoda u katehetskom procesu jest metoda iskustva.⁶⁵ Ta metoda bit će itekako zastupljena u pripravi djece za sakrament prve ispovijedi jer se njome može dosta toga otkriti, objasniti i vratiti na ispravno mjesto u vjerničkom i općeljudskom životu pokornika, konkretno prvopričesnika te njihovih roditelja. »Polazeći od temeljnog zakona kateheze – *vjernosti Bogu i čovjeku* – potrebno je voditi računa o tome da u sadržaj kateheze ulaze i ljudska problematika i ljudska iskustva koja – ako su življena u svjetlu vjere i prožeta navještajem – postaju za dijete mjestom susreta s Bogom.«⁶⁶

Posljednje obilježje kateheze i priprave djece za sakrament ispovijedi jest slavlje. Liturgijsko slavlje sakramenta ispovijedi pomaže da djeca dožive iskustvo praštanja, molitve i novosti života. Pokornička bogoslužja, organizirana, pripremljena i slavljena u određenom ritmu u crkvenoj godini, pomažu djeci da postupno usvoje svijest o grijehu, da radosno slave Gospodinovu dobrotu i da se zatim opredijele za osobno življenje sakramenta. Svjesnost Božje ponude da se svi grijesi oproste i zaborave stvara snagu za budućnost.⁶⁷

3. Priprava djece za sakrament prve pričesti

Nakon slavlja krštenja slavlje sakramenata ispovijedi i euharistije predstavlja za djecu prvi svjesniji susret s osobom Isusa Krista, ali i s braćom i sestrama u vjeri. Slav-

⁶³ I. DUGANDŽIĆ, Glavni ciljevi i sadržaji u katehizaciji prije prve ispovijedi i pričesti, u: *Rast vjere i obitelji. Zbornik radova VIII. i IX. Katehetske ljetne škole, Subotica 1979.-Đakovo 1980.*, Hajdukovo, 1981.: str. 78.

⁶⁴ Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 965.

⁶⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Zagreb, 1994., br. 22.; KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, Zagreb, 2000., br. 152-153.

⁶⁶ M. ŠIMUNOVIĆ, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncilске kateheze i katehetike. U obliku bilance*, Zagreb, 2011., str. 50.

⁶⁷ Usp. M. MASSMANN (ur.), *Bußgottesdienste*, str. 7.

ljima sakramenata ispovijedi i euharistije počinju dublje urastati u euharistijsku, vjerničku, odnosno župnu, zajednicu.⁶⁸ To je nova stvarnost u njihovu životu koju trebaju njegovati i nakon svečanih slavlja tih sakramenata.

U ovom poglavlju želimo osvijestiti važnost pripreve za sakrament euharistije. Govor o sakramentu euharistije unutar kateheze i pripreve djece »ne smije se ni pojednostavniti niti razvodniti«⁶⁹, treba izbjegavati parcijalno ili jednostrano gledanje na sakrament euharistije, »a što se očituje u činjenici da pojedini inzistiraju uglavnom na 'žrtvi svete mise', zanemarujući njen gozbeni karakter, susret s Uskrsnim i dr.«⁷⁰.

U slavlju svečanosti prve pričesti, koje bi trebalo biti svečan i važan trenutak za prvopričesnike i njihove obitelji, ne bi se smjelo ostati samo na običajnosti ili uglavnom na svjetovnom obilježavanju slavlja prve pričesti.⁷¹ Priprava koja vodi brigu o današnjem poimanju slavlja prve pričesti želi u svojih adresata, djece i roditelja, takvo poimanje pretvoriti u ispravno shvaćanje slavlja svečanosti prve pričesti, a s njime i mjesta sakramenta euharistije u životu vjernika.

Sustavno, kvalitetno i ispravno planirana i programirana priprava za sakrament prve pričesti vodi računa da se »ona ne zaustavi samo na poznavanju i sposobnosti izricanja temeljnih kršćanskih istina, nego da ih dijete na svoj način shvati, prihvati i čini. Tako kateheza pretpostavlja poznavanje i poštivanje sposobnosti i zakonitosti djeteta. Potrebno je voditi računa o sredini iz koje potječe i u kojoj živi, kako bi sudjelovanje na euharistiji i sama pričest bila uspješno sredstvo za očuvanje njegove vjere u iskušenjima«⁷². Euharistija je otajstvo vjere i treba to otajstvo vjere približiti djeci, malim vjernicima na njima razumljiv način.⁷³

3.1. OBILJEŽJA PRIPRAVE DJECE ZA SAKRAMENT PRVE PRIČESTI

Priprava za prvu pričest prema *Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* obuhvaća:

»a) upućivanje u sadržaje vjere povezane s euharistijom i aktivno sudjelovanje u slavlju, zajedno s drugim članovima kršćanske zajednice;

⁶⁸ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve*, str. 496.

⁶⁹ M. ROOS, *Prva pričest*, str. 5.

⁷⁰ M. ŠIMUNOVIĆ, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve*, str. 496.

⁷¹ Usp. U. GIANETTO, Prva pričest, u: M. PRANJIC (prir.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Zagreb, 1991., str. 609.

⁷² J. ŠIMUNOVIĆ, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća*, str. 227.

⁷³ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA-NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, str. 67.

- b) prikladan liturgijski odgoj u sklopu kojega će moći naći prostora razna slavlja Službe riječi, napose u adventu i korizmi;
- c) jasan naglasak veze između liturgije i života putem stupnjevitog sazrijevanja onih stavova što ih euharistija potiče živjeti svaki dan: otvorenost, slušanje, oprostjenje, sudioništvo, zahvalnost, radost.«⁷⁴

U pripravi za slavlje sakramenata prve ispovijedi i pričesti djeca se ne pripremaju samo za spomenute sakramente nego ih se i odgoja u vjerskim stavovima koji će ih »osposobljavati za plodno pristupanje i sudjelovanje u slavlju sakramenata euharistije i pokore«⁷⁵. Riječ je o odgoju i obrazovanju djece za trajni život *po* sakramentima i *sa* sakramentima.

Povezano s izrečenim, tako postavljena kateheza u pripravi djece za sakramente vodit će poticanju življenja kršćanskoga života u cijelosti.⁷⁶ Sakramenti se ne mogu odijeliti od kršćanskoga života. Oni ga hrane i jačaju, oni osnažuju djecu i sve vjernike u življenju kršćanskoga života u suvremenom okruženju i davanju svjedočanstva o učenju Isusa Krista u svakodnevici.

Sakramenti se slave u zajedništvu Kristove Crkve. Zato je nužno u katehezi naglašavati najtješnji suodnos euharistije i Crkve. Dijete doživljava Crkvu najprije u svojoj župnoj zajednici, u liturgijskom slavlju.⁷⁷

Svrha kateheze u pripravi za sakrament euharistije bit će i postupno uvođenje prvopričesnika u nedjeljno slavlje euharistije u župnoj zajednici »u kojem će moći na puniji način sudjelovati upravo u misi prve pričesti«⁷⁸. Kateheza će objasniti djeci što znači slaviti svetu misu na osobnoj i komunitarnoj razini.

Katehetska priprava djece za sakramente ispovijedi i euharistije ne bi smjela biti kraća od godinu dana, a u pravilu traje dvije godine.

U kontekstu priprave djece za sakrament prve pričesti ne možemo izostaviti nastavu katoličkoga vjeronauka u trećem razredu osnovne škole koja je pozvana dati svoj određeni doprinos kvalitetnom i cjelovitom ostvarenju priprave. Treba jasno naglasiti da nastava katoličkoga vjeronauka u trećem razredu osnovne škole nije zamjena za katehetsku pripravu prvopričesničke katehetske skupine u župnoj zajednici. Isto

⁷⁴ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 116.

⁷⁵ M. ŠIMUNOVIĆ, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve*, str. 499.

⁷⁶ Usp. U. GIANETTO, *Prva pričest*, str. 609.

⁷⁷ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve*, str. 500.

⁷⁸ *Isto*.

tako ne prenosi se sadržaj župne kateheze i pripreve djece za sakramente u nastavu katoličkoga vjeronauka.

Obradom nastavnih tema u trećem godištu osnovne škole katolički se vjeronauk uključuje u pripravu za sakrament euharistije. Katolički vjeronauk u tom godištu, kao i u ostalim godištim, naglašavat će uz obrazovnu dimenziju i odgojnu, komunitarnu dimenziju slavlja euharistije u župnoj zajednici.

Iako je govor o sakramentu euharistije u nastavi katoličkoga vjeronauka u pojedinim godištim skroman, izuzevši treće godišće osnovne škole, katolički vjeronauk u osnovnim i srednjim školama ima mogućnost doprinosti trajnom odgoju djece i mladih za euharistijsko slavlje. Razumljivo je da u »godištima nema baš nekoga velikog govora o euharistiji, jer svako godišće ima svoju određenu koncepciju prenošenja vjerskih sadržaja koje se uklapaju u cjelokupnu koncepciju katoličkoga vjeronauka«⁷⁹. Unatoč tomu, govor o euharistiji može biti zastupljeniji u pojedinim nastavnim temama jer se sadržaj nastavnih tema može lako aktualizacijski povezati s temom euharistije. Tako se katolički vjeronauk u osnovnim i srednjim školama uključuje u mistagoški proces vjeroučenika.

4. Zaključne misli

U ovom smo radu razmišljali o važnosti i nužnosti sustavne, kvalitetne i cjelovito planirane i programirane katehetske pripreve djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Nakon krštenja djeca slavljima spomenutih sakramenata počinju dublje urastati u euharistijsku, vjerničku i župnu zajednicu. To urastanje nova je stvarnost u njihovu životu koju treba njegovati i nakon svečanih slavlja sakramenata ispovijedi i euharistije jer ti sakramenti hrane i održavaju osobni vjerski i općeljudski život Isusovih učenika.

Na kraju, u obliku zaključnih misli, donosimo poticaje koji mogu pomoći u boljem osmišljavanju ostvarivanja pripreve djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti:

1. Više je puta u ovom prilogu bilo istaknuto da slavlju prve ispovijedi i pričesti prethodi sustavna, kvalitetna i cjelovito planirana i programirana priprava djece za te sakramente. Priprava djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti s takvim obilježjima neizostavni je dio promišljenoga cjelokupnoga pastoralnoga plana i programa župne zajednice. Pastoralni plan i program dokazuje da je župna zajednica svjesna svoje situacije, svoga stanja, svoga cilja postojanja te načina i putova djelovanja i ostvarivanja postavljenoga cilja.

⁷⁹ J. ŠIMUNOVIĆ, *Božja remek djela u školi*, str. 110.

2. Prema odluci hrvatskih biskupa priprava za sakramente prve ispovijedi i pričesti treba trajati barem dvije godine. Ne bi se smjelo oglušiti na tu odluku, nego ju provesti u župnim zajednicama. Provedba odluke hrvatskih biskupa znači i određeno revidiranje dosadašnje dinamike i sadržaja katehetskoga procesa prvopričesničke katehetske skupine. Više pozornosti posvetilo bi se i radu s roditeljima prvopričesnika koji bi pojedina razdoblja priprave djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti polazili u susretima organiziranim samo za njih ili u susretima zajedno sa svojom djecom. Neke su nadbiskupije u Republici Hrvatskoj uvrstile tu odluku hrvatskih biskupa u obvezno planiranje i programiranje župne kateheze i priprave prvopričesnika u vlastitim granicama.⁸⁰
3. Priprava djece za prvu ispovijed i pričest nije samo i jedino priprava za svečano slavlje prvoga pristupanja sakramentima ispovijedi i pričesti. Priprava u sebi sadrži poticaj za svjesniji i trajniji odnos i život djece *sa* sakramentima i *po* sakramentima, koji je već započeo njihovim krštenjem, a nastavlja se nakon svečanih slavlja prve ispovijedi i pričesti. »Sakramenti su uvijek nešto što je, katehetski gledano, na početku života vjernika, a ne nešto s čime vjernik završava svoj rast u vjeri.«⁸¹
4. Priprava djece za prvu ispovijed i pričest uvodi prvopričesnike u život župne zajednice.⁸² »Katehetska je pedagogija učinkovita u onoj mjeri u kojoj kršćanska zajednica postaje konkretnim i primjerenim uporištem za hod vjere pojedinaca.«⁸³
5. Nakon dvogodišnje priprave djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti slijedi tzv. mistagoško razdoblje za prvopričesnike. I to je jedna novina u radu prvopričesničkom katehetskom skupinom. Rano uvođenje djece u sakramente ispovijedi i euharistije samo po sebi nije dovoljno ako nema trajnoga odgoja za *pokoru-krjepost* i *pokoru/ispovijed-sakrament* te trajnoga odgoja za euharistijsko slavlje u skladu sa stupnjevima razvoja djece i mladih.⁸⁴
Đakovačko-osječka nadbiskupija u svojim *Izjavama i odlukama Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske* propisala je odvijanje mistagoškoga razdoblja za prvopričesnike. »Prvopričesničkim slavljem započinje jednogodišnja etapa mi-

⁸⁰ Usp. *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, br. 392.

⁸¹ I. PAŽIN, Svećenik kao pastir i kateheta, str. 13.

⁸² Usp. B. Z. ŠAGI, Sakrament euharistije i pomirenja u procesu uvođenja u kršćansku zajednicu, u: *Rast vjere i obitelji. Zbornik radova VIII. i IX. Katehetske ljetne škole, Subotica 1979.-Đakovo 1980., Hajdukovo, 1981., str. 57.-64.*

⁸³ KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, br. 158.

⁸⁴ Usp. L. GUGLIEMONI, *Prva ispovijed*, str. 607.

stagoškog produbljenja osobnog odnosa prvopričesnika s euharistijskim Gospodinom te iskustva njegove ljubavi i oprostjenja, poosobljenja vjere u njegovu prisutnost u euharistijskom otajstvu te buđenje radosti zbog pripadnosti zajednici Crkve. (...) To je vrijeme naglašena odgoja djece kroz župnu katehezu za redovit sakramentalni život i za sudjelovanje u liturgiji Crkve te vrijeme uvođenja u iskustvo crkvenog zajedništva. Djecu se upoznaje s njihovim mogućnostima aktivna sudjelovanja u liturgijskom slavlju.«⁸⁵

Mistagoško razdoblje prvopričesničke katehetske skupine »završava upoznavanjem roditelja i djece sa sustavom župne kateheze koja se odvija u više paralelnih župnih skupina, sa svim mogućnostima koje nudi konkretna župna zajednica te upisivanjem i uključivanjem svakoga pojedinog prvopričesnika u jednu od župnih katehetskih skupina, uvažavajući pritom, osim potrebe župe, i savjet roditelja te želje i afinitete djece«⁸⁶.

6. Svećenik koji je župnik ima nezaobilazno mjesto u pripravi djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Kao prvi kateheta u župnoj zajednici i odgojitelj Božjega naroda, uz postojeće pastoralne obveze, pronalazi put aktivnijeg sudjelovanja u katehetskom odvijanju prvopričesničke katehetske skupine.
7. Sustavna, kvalitetna i cjelovito planirana i programirana priprava djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti traži katehetska pomagala poput knjige i radne bilježnice za prvopričesnike te priručnika za svećenike, župne katehete i ostale suradnike u župnoj katehezi.⁸⁷ Dobrodošla su i raznovrsna didaktička pomagala koja bi učinila pripravu djece za sakramente suvremenijom, životnijom, zornijom i radosnijom.⁸⁸ U izradi katehetskih materijala i pomagala »treba voditi

⁸⁵ *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, br. 399.

⁸⁶ *Isto*.

⁸⁷ Usp. R. LIBRIĆ, K. PUČAR, R. RAZUM (ur.), *Ja sam s vama. Pripremnicica za prvu ispovijed i pričest*, Zagreb, 2014.; R. LIBRIĆ, K. PUČAR, R. RAZUM (ur.), *Ja sam s vama. Pripremnicica za prvu ispovijed i pričest. Priručnik za katehete*, Zagreb, 2012. Autori pripremnice i priručnika za katehete vodili su se načelom jednogodišnje priprave djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Spomenuta katehetska pomagala vrijedna su i njima bi se moglo koristiti u dvogodišnjoj pripravi za sakramente prvopričesničke katehetske skupine; *Isus-naš život. Priprava za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Priručnik za voditelje*, Split, 2014.; *Isus-naš život. Priprava za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Priručnik za prvopričesnike*, Split, 2014.; *Isus-naš život. Priprava za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Vježbenica za prvopričesnike*, Split, 2014.; Dječji mjesečni list Mali koncil MAK redovito ima rubrike koje su posvećene pripravi prvopričesnika za sakramente prve ispovijedi i pričesti. Također treba spomenuti priloge za prvopričesnike u Vjesniku Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije.

⁸⁸ Usp. F. M. O'CONNOR, *First Communion. Preparing children for the sacrament of the eucharist*, St. Louis, 1998.

računa i o dvije nerazdružive etape pastoralna prvopričesničkog slavlja, tj. o pripravnoj te o mistagoškoj etapi⁸⁹.

8. I na kraju, svi oni koji su na bilo koji način uključeni u pripravu djece za sakramente prve ispovijedi i pričesti (roditelji, župnik, katehete u župi, vjeroučitelji u školi, župna zajednica) mogu svoje sudjelovanje u katehezi prvopričesničke katehetske skupine doživjeti i shvatiti kao vlastitu obnovu i produbljivanje osobnoga života *sa* sakramentima i *po* sakramentima.⁹⁰ Takav pristup i shvaćanje njihova udjela u ostvarivanju prvopričesničke katehetske skupine urodit će svjedočanstvom radosnoga življenja vlastitoga sakramentalnoga života djeci koja se spremaju aktivnije živjeti bogatstvo sakramenata.

⁸⁹ *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, br. 400.

⁹⁰ Usp. A. BENVIN, Kršćanska inicijacija odraslih prigodom prve ispovijedi i pričesti, u: *Rast vjere i obitelji. Zbornik radova VIII. i IX. Katehetske ljetne škole, Subotica 1979.-Đakovo 1980.*, Hajdukovo, 1981., str. 94.-99.

THE PREPARATION OF CHILDREN FOR THE SACRAMENTS OF FIRST CONFESSION AND HOLY COMMUNION

Josip Šimunović*

Summary

Confession and the Eucharist are two sacraments that should pervade the entire preparation of catechetical groups for the First Communion in parishes. The celebration of the First Holy Communion is a joyful, important, and great event in the life of the first communicants, but also in the life of the parish community. For the celebration ceremony of the First Communion to be truly a celebration for the first communicants, their families, and the entire parish community, it is necessary to design, plan and program a systematic, quality, and above all a life and faith enriching preparation for the sacraments of Confession and Holy Communion, or the Eucharist, which should include all the necessary participants of the preparation.

Therefore, the first part of the article talks about the participants of the preparation for the sacraments of Confession and Holy Communion: first communicants, their parents, the parish priest, catechists in the parish community and religious instructors in school, and the entire parish community.

The second part of the article talks about the preparation of children for the sacrament of Confession which should be gradual, comprehensive, Christocentric, ecclesial, experiential, and celebratory.

The third part of the article reflects on the preparation for the sacrament of Holy Communion, or Eucharist.

The discourse on preparing children for the sacraments of First Confession and Communion continually highlights not to think only about the preparation for the first time approaching the sacrament of Confession and first partaking of the sacrament of the Eucharist, but to think also about the preparation that educates children to frequently receive these sacraments.

Keywords: *first communicants, preparation for the sacrament of first Confession, preparation for the sacrament of First Communion (Eucharist), parents, pastor, parish catechists, religious instructors in school, parish community.*

* Assoc. Prof. Josip Šimunović, Ph. D., Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb, Vlaška 38, 10000 Zagreb, Croatia, josip.simunovic@zg.t-com.hr